

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 1. МАЈА 1877.

ГОДИНА VI.

ПОЗОР ИШТЕ

БРОЈ 21

Излази сварга о дани сваке представе на Но Тавака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплатна се најле Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примно да разашље овај лист.

Друга, исто тако важна специјалност трајманова беху куплети (couplet), Поксоцици и епиграме са присевом, у племенитијем смислу, прибавије тек Трајман важности у Бечу. Он је то тако препредено и вешто знао приказати и поентовати, да је у том погледу био као неки декламаторски стругач алема, који је наравно, стругао и цо-који лажац алем. Многи куплети трајманови били су ванредно добро примљени, а овамо им је згрогније вредило дишта, него само приказ, предавање. Ти лакокрили куплети постаяли су код Трајмана овако: Он узме референ, припев са улице, а строфе су онда текле саме од себе. Он се на пр. једног дана шетао са комичаром Матрасом по шеталишту у Кисингену. Сретали су многе женске, младе и старе, лепе и ружне, па према тим особинама пропраћао их је Матрас кривећи се са: „О јест! О јест!“ или са изразом гнушања: „О не! О не!“ Трајман није рекао ни речи, али је ту напао присев за своје најбоље куплете. Импровизација, шала у приватном кругу, утицала је чешће на његово позоришно дељање.

Једном прочита Трајман случајно неку нову француску лакрију. Она му се јако допадне, те је приповеди с одушевљеношћу својим пријатељима. Можемо себи представити, како ју је приповедао. Он је управо приказивао све особе, предавање му постаде местимице песмом, а лице маском; видило се како је improviso прерађује оригинал. Пријатељи су се смејали од јрца, и Трајман науми, да ту целу ствар по бечки преради, разуме се само за своје пријатеље. За неколико дана био ја готов и прочита ту лакрију својим пријатељима, који су се били једног вечера сакутили у екстра-кабинету код „пужа“. Сви

ТРАЈМАН, који је у тој епохи био виновник
врштака.)
су били усхићени и наваљивали су на њу, да ту
ствар даје приказати на позорници. Њега је то
изненадило, јер је он при преради те лакриђе
мислио само на шалу и забаву у приватном кругу.
Али се ипак склони и однесе комад тадашњем
управитељу карловог позоришта Ашеру. Но овај
слегне раменима и реје: „Ах боже, драги при-
јатељу, ко ће то представљати?“ те одбаци тај
комад. Кад карлово позориште пређе у руке Јаун-
неру, изјави овај, да ће дати комад представљати,
ако Трајман узме на се главну улогу, а другу да с њиме (Јаунпером) учи. То беше мучан
посао, јер Јаунпер није радо учио, а Трајман је
на против у своме послу био примеран и саве-
стан. Још на предиоследњој проби пије Јаунпер
знао своје улоге, па што се Трајман јако једио;
на главну пробу и не дође Јаунпер, него легне
у постелју. Трајман је чупао косе од једа. Комад
је сутра дан ипак приказан, и то с тако огром-
ним успехом, да се играо одмах шездесет пута
једно за другим. Позориште је увек било дунком
шуну публике. Комад се тај звао: „Tricoche et
Cacolet.“ Тако је импровизовао Трајман, готово
против воље, често своје пајбоље позоришне
успехе.

И кад је позорницу оставио, остао јој је Трајман пером веран, пипући лакрије и шале. Нениска-
зано је мрзио на леност и бадавадисање, вазда
је био живахањ, окретан и неуморан и у шали
и у збиљи.

У петровој цркви, где је држано његово опело, рече кнегиња Метерниховица неком бечком драматичару: „Данас је управо година дана, од кад сам с њиме заједно играла и то „Нандлу von bensee.“

Сви смо ми прах и пепел

ОТДЕЛИНСКОЈ ПОЗОРНИЦИ.

Позоришта су у Јелина била озго откривена. Њихове су драме представљане увек на дану и под ведрим небом. Позније су Римљани слушаоце заклањали од сунца разапетим покривалом, по-тешко, да је луксус у Јелина дотле догонио. Ако би се дигла олуја или грунула киша, позориште би се прекидало, и гледаоци би се склањали у ходницима од стубова, који су се налазили испод њихових седишта. У осталом радије су трпели и да им се каква случајпа непријатност додги, него да се сабију у какву загушљиву кућу, чиме би се разорила сва веселост народне религијозне свечаности, у које су и позоришта припадала. Још би им неспособније било затворити сцену, па богове и хероје шиљшкати у мрачне једва осветљене собе. Радња, која тако сјајно осведочаваше да је у сродству с небом, морала се извршити под ведрим небом, тако рећи пред очима божова, за које је, како Сенека вели, достојно позорје углед храброга човека, који се са страђањем бори. А што је најглавније, јавност је, по републиканском мишљењу јелинском, припадала сама собом у суштину озбиљне и важне радње. То је доказивао хор. Позоришта у старих, упоре-

(„Госпође и хусари“. Шаљива игра у 3 чина, од грофа Александра Фредра, превео Лаза Телечки. Приказана у Новоме Саду 26. априла о. г.)

Ова шаљива игра је нашој публици већ позната још од прошлих година и већ је и оцењена била у своје време. И она спада у жанр фредрових шаљивих игара, који могућност а, боме и немогућностна бину износи. Све су те игре нису здравог хумора, само што кад кад пређу у карикатуру, у толико, што сувите драстичним средствима хоће људске мани и слабости на видело да изнесу.

У овај мањ хоћемо само игру наших глумаца да оценимо, упоређујући је са фредровим карактерима.

Починимо од мајора, респективе од г. Сајевића. Џовијалаш мајор је прави тип кавалеријског официра, који је своје салонско васпитање у манижи доцунуо. Он се научио да заповеда, па чисто изађе из концептa, кад напије на такве особе, које боме не ће да слушају, и које га необичном швадом и збуни и обману. Г. Сајевић је тај тип врло добро приказао; бадава, кад хоће, он онда и може. Ону фину, ону тако звану вину комику, која се не толико речма и баца-ка-

ћена с најима, била су одвећ огромна; једно да би се у њих сместио сав народ, који је пешке доходио, друго, да би доликовало величанству комада, који су у њима представљани, и које је ваљало гледати само из достојне даљине. Седишта су слушалачка била на ступњима, који су се у полукругу оркестре, коју ми зовемо партер, назад на више издизала, тако, да су сви са свим лепо видети могли. Што би даљина сметала, накнада се вештачким помагањем представе зарад гледања и слушања, поименце маскама и гласом и издизањем фигура ципелама с многим ћоновима. Најнижи ступањ седишта био је зидом одвојен од оркестре, и знамениће над њом уздигнут. Позорница је стајала на једној висини с њима. У дубљени полукруг оркестре био је пражан и имао је други задатак. Бина (скена) исплаје упоредо с пречником оркестре, и пружала се с једнога краја њеног до другог. Спрам обележене дужине сцена је захватала прилично мален простор, који се звао логеум, и са његове су средине представљачи говорили. Изате средине пружала се бина унутра, у четвртастом облику, али уже по дужини јој. (Свршиће се).

M A Y C T H R E M.

и сајенић се у овој сцени симпатичној заједници, која је уважавајућа и њем, већ фином, иванском мимике, најбоље изражавају, има г. Сајенић са свим у својој власти; кретање му је спретно и складно. Најлепше се показао у оној сцени, где хусар Мартин пребацује бојаги коморату свом, што хоће да се жени, а овамо је тако матор. Мартинове су речи дубоко утицале на мајора, а та унутрашња борба могла се видети на лицу му, које по гдекојим ситним гестима му најбоље видети.

Ритмјастор је још више катана, него и сам мајор. Ово употребљавање парфима, онај љубавни немир, који му је тако нов, тако непознат, њему, који се научио на мирис у штадли, који уме умиљате речи само коњу свом да каже, и који је може бити још само какву фајн штумадлу у образ упитину, а особито опно чисто младићко скакућање и вребање, сре је то г. Зорић са свим природно приказао.

Даљман Едмунд је као и сви лађманци: млад, витак, заљубљен, иначе нестаје поред вишег ранга, поред ритмајстора и мајора. Г. Бониковић је улогу своју јешто одиграо. У оните показује овај млади глумац добар напредак: он је приљежкан, прима савете — а коме ти нису нужни! — те на тај начин може још до лепог успеха доћи.

Капелан војнички је више војник него капелан, али за то

опет миран, благ, као што се и јавља његовом чину. Шта још да кажемо о игри г. Рајковића! Он је глумац, он је вештак, али нам се чини, да није поклонио дosta пажње својој улози, кад нам приказом те улоге своје није могао избрисати из памети нашег покојног Маринковића, а особито његово „то не иде“, што је исти тако доброједно, тако природно и истинито казивао у различитим варијацијама, да си морао веровати, да заиста не иде оно о чему је говорио да „не иде.“

Али сад нам долазе три баука, три антиквитета. Често се кожа јежи, кад се и сетиш њих, а овало им се мораши смејати, јер се о твојој кожи пишти не ради. Она не побдљива штада Оргоне, она срдачно сплеткарче Дантонове и она вештачко кокетовање заматорјевне фрајле Амалије — све то је занита класично приказано од гђе Ружићке, гђе Поповићeve и дје Сајевићке. Често смо с неком тремом чекали, да седну за сто, да једна извади карте, па да почну — „Фрише фире.“ Сирома мајор, шта је он богу згрешио, те има такве три — градије за сестре, које би и самог сатана утерале у тикву.

Млада Софија, која своје кокетовање с мајором у мало није скупо платила, умела се наћи у тим приликама, али није ни чудо, у каквој је школи! Гђца Ленка Хадићева врло је чедно и милокрвно одиграла улогу своју. Она пази, она је прилежјка, а и способна је за улоге те врсте.

А Лиза, Мина и Сузана? Уз сваку даму мора бити и собарица, која се обично изметне на харктер господарички. Оне су истински још младе биле, е, али и њихове госинице су некад младе биле. За сад су несташне штумадле „цум кисен“, верно оруђе у рукама строгих господарица, а гђа Рајковића, гђца Зорићева, гђца Б. Хадићева биле су праве несташне собарице, које су од њихових улога све оно учиниле, што се год дало учинити.

Мартин и Јован, г. Рашић и г. Јуришић били су као што треба. Овај „градер Михај“ од хусара, који се такође помало и хоће да се женци, био је тако верно приказан од г. Јуришића, да бисмо чисто рекли, е, прошао је хусарску школу. Тако је исто био и г. Рашић, који је мало вештијег и искусијег Мартина на опште задовољство одиграо. Г. Рашић је комичар од феле Шолцове, који је требао само да ступи на бину, па да се публика грохотом смеје.

* (Недељни ред позоришних представа). У пеедељу 1. маја: „Стари баха и његов син хусар“ Позоришна игра у 3 чина, с песмама, од Ј. Сигетије. — У уторак 3. маја: „Париски љочијаш.“ Позоришна игра у 5 чинова. — У четвртак 5. маја: „Низ бисера.“ Позоришна игра у 2 чина, с невањем. — У суботу 7. маја први пут: „Ултимо“. Шаљива игра у 5 чинова, од Густава Мозера.

ПОЗОРИШТЕ

* (Народно позориште у Београду). У недељу 17. априла представљен је у нашем позоришту „Дон Цезар од Вазана“, драма у пет чинова, написао Димитрија. Ова романтична драма написана је по шаблону оне францеске школе, која у свакој сцени, у сваком призору завршује се каквом на ефект прорачуваним радњом, па кад писац у теме успе, онда му је највеће задовољство. Већина француз

ских писаца удајила је овим путем, па за то се на свима позорницама радо гледају, ма да би им се, у погледу драмске технике, имало доста приговарати. Но у колико су слабији с ове стране, у толико су с оне друге занимљивији, јер својим скоро до неприродности изведенним појавама приморавају представљача на највећу хитрину и гипност. Гледалац често од ужаса потресен отишао би из позорине, да не гледа још и већа чуда — али не може. Занима га и мора да види како ће се срвшити, јер тако рећи од почетка до краја веже му се пажња, да једва може одахнути од радознalog очекивања. Ето у томе, у овите узвеши, лежи моя француских драматичких и других писаца; кад их почнем читати мораши их и дочитати, ма да се у свему с њима и не слажеш.

Комад је сам по себи вредан да се гледа, а томе доприноси много и то, што је веома разумљив нашој публици, и што су у њему карактери разговетно изведени. Радњу у овите сваког комада могућно нам је на овоме месту излагати само у најкраћем изводу; па с тога ће нам бити кратка реч и о представи овога на нашој позорници омиљеног комада.

Представа је била врло добро приказана. Дојц Цезар и Маритана играли су своје улоге као што се од њих само може очекивати. Дон Жозе, интригант и преласник, приказан је на овите задовољство, а и Карло, краљ, могао се ове вечери такође гледати. А и остали глумци допринели су јако, да је представа, у целини испала лепо и да је врло живо и приметно брзо одиграна.

Публике је било доста, али је ова игра и заслужила ту пажњу; јер ће нам још дugo годити задовољство, које смо уживали ове вечери. О, кад би многи умели заменити друга задовољства, која мање згревају душу, култивиру срећу, а далеко више одузимају и времена и новца! Али.... д.

* (Народно позориште у Загребу). „Viennac“ пише: „За последњих дана приказане су на нашем позоришту драме: „Господски брак“, од Фелјста, „Сестра Тереза“, од Камолетија, и „Чаша воде“, од Скриба. Сви ти комади добро су познати и више пута оцењени. Ми ћemo само у овие истакнути, да за будућу сезону мушки глумачко особље свакако понуни и по нешто изменити вала. У „Чаши воде“ оправстила се гђа Софија Максимовића у улози „Абигајиле“. Ип овај пут не можемо изрећи бољега суда. За улогу златарске девојке хоће се природе и искрености. Свега тога гђа Максимовића није погодила. Кушала је до душе где где, да буде природна, може бити да је овога пута боље приказала улогу него ли у „Новом племићу“ и у „Роману спромашног младића“, али крича школа не да се лако поправити. Мимика беше скроз присилена, више пута противна осећају, што га је имала изразити. Глас гђе Максимовићке по себи је врло танак и оштар, што треба много веће, да буде прикладан за позориште, јер овако више пута немило задире у ухо слушатеља. Самогласнице дуљи госпођа обично тако, како се ни у једном наречју хрватскога и српскога језика не развлаче н. пр. меснее, по чем постаје говор досадан. Препоручујемо госпођи Речерову књигу „Über die dramatische Darstellungskunst“, препоручујемо јој пре све га праву, здраву природу, јер пренављање, неприрода излази у нашем језику, увек на смешно.“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

21. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

Y HOROME GAZETTE

НЕДЕЛЬЮ 1. МАЯ 1877. ВЪЧЕРЬ ОДИНАДЦАТЬ ЧЕСТИЧНО

СТАРИ БАКА И ЙЕГО В СИН ХУСАР

ПОЗОРИШНА ИГРА У 3 ЧИНА, ОД Ј. СИГЕТИЈЕ,

—**Београдски грађани! Српскије грађани! Освештавамо је да се овој**
задовољавајућој позоришној преради драме Ј. Ђорђевића
Илија, који ће бити изведен у позоришту „Драма“ у
данашњем дану, 1. фебруару, у време 20 часова.

и првач под једногори српски отрејача и вожда ОС
који сада Црвенко, крчмар
Милка, } његова деца
Никица,
Чича Мија, ислужени бака

О **Б** **Е** зде в альбоме моем яко вираже^и письм
человеческое искаженное, в виде каллиграфии, именем
Зоринъ, подпись А. А. Зорина, инициалы **Л.** **Хацкевича**,
и инициалы **Добриновъ**, и инициалы **Лукинъ**.

Лацко, његов син
Букало, певац
Ленка, његова ћни
Хисарски камзор

Бониковин. — Іванівич
Юришин. — Іванівич
Д. Ружинка. — Іванівич

Хусарски камар. . . . .
Хусарски стражментар . . . . .
Стевица, чобанско дете . . . . .

**Марковн.
М. Максимовића.**

Више сељака и сељачиња. — Збива се на сёлу: п у крчми црвенковој, четири године после прве ра

друга радња у црвенковој башти и соби; друга радња
цркве; трећа радња у шуми до села и у крчми црвенковој.

У уторак 3. маја: „ПАРИСКИ КОЧИЈАШ.“ Човорицна игра у 5 чинова

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изводи тога ради пријавити у позоришној чисарници најдуже до 11th сахата пре подне.

Умолявају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

Улазнице се продају у писарницама позоришта (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 са сата после подне, а после на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ДО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА